

ZSÖTEM ÉS TABU

Ginsberg verséről

Freud, persze, egy szóbukfencsel megidézve. Csak, hogy jelezzük: az ösztönök és a vérszomjas indulatok dzsungelében bolyongunk.

Ginsberg a KÖNYÖRGÖM URAM (PLEASE MASTER) című versét 1968-ban írta, kötetben, az AMERIKA BUKÁSA (THE FALL OF AMERICA) címűben, 1972-ben, ÖSSZEGYŰJTÖTT VERSEI-nek kötetében 1980-ban jelent meg. Megjelent továbbá különböző antológiákban és a TÁRCSÁZZ EGY VERSET elnevezésű hangzó versantológia sorozatban hanglemezen is; ez utóbbin olyan költők társaságában, mint Robert Lowell és Sylvia Plath – egyik sem a szabadszájúságával sokkoló, „üvöltözős” költő.

Én a verssel először a hetvenes évek második felében kezembe került kötetben találkoztam, a Neal Cassady (az ÜVÖLTÉS-ben még csak a monogramjával mint „N. C., e költemény titkos hőse” tűnik föl) emlékére írott elégiák sorában, és átfutottam rajta. Mintegy tíz évvel később, 1986-ban azonban, miután Ginsberggel a budapesti Vörösmarty téren folytatott társalgásunk során „*átizzadt mezként kicséréltük ÖSSZEGYŰJTÖTT VERSEI-nket*” (in: VENDÉGELŐADÓK I; O. O.: A KOZMIKUS GAVALLÉR; Orpheusz könyvek, Budapest, 1990), majd hazaérve belelapoztam a könyvbe, és egyebek közt újraolvastam ezt a verset is, valami fölrobbant bennem, mint annak idején, amikor először olvastam végig az ÜVÖLTÉS-t. Azóta többször is megkísértett a gondolat, hogy magyarra fordítsam, de a szándék valóra váltásához mindig hiányzott valami; hogy mást ne mondjak, hosszú éveken át a sajtósabadság.

Most, hogy ránk köszöntött, nekiálunk disznólkodni?

Nem a józan eszem ment el az imént, amikor a magam egy verssorához túlzott bőkezűséggel mértem a könyvészeti adatokat. Ezzel az önironikus gesztussal is csak azt kívántam hangsúlyozni, amit e bevezető minden eddigi s további mondatával, hogy az irodalmi szövegek kezelésének, tárgyalásának, megítélésének, befogadásának megvannak a maguk kemény, szakmai szabályai. Verset végső soron csak a költői megvalósítás szintje szerint minősíthetünk, s nem aszerint, hogy hányan és mennyire találják tárgyát botrányosnak, még akkor sem, ha, mint esetünkben, a vers tárgyának sokkoló szokatlansága a minőség mérlegelésébe is belejátszik. Nem a költő fülsértő szóhasználatát óhajtjuk rigófüttyé hazudni, a költészetnek igénylünk annyi méltányosságot, amennyi megilleti.

A KÖNYÖRGÖM URAM botrányos, nagy vers. Hír valamiről, amiről eddig nem volt hír. Hír, mely úgy lehetett hírré, hogy kifúrta a hírhozó oldalát. Hír arról, ami közülünk, emberek közül egyvalakivel valahol valamikor megtörtént. Hír, nem mondunk túl nagyot, az emberiségről.

Ginsberg verse – tudtommal ilyen szókimondó részletességgel a világgöltészetben először – két férfi szeretkezését írja le, illetve épp hogy nem ezt teszi, ennél sokkal nagyobb dolgot visz végbe, amikor a pusztá leírás pornófilmbe illő közelképeit a költészet eszközeivel, a köznapian durvát az eksztatikusan áhítatossal elegyítve, az élőbeszéd áradását litánia módjára, makacs *ostinatókkal* tagolva (és ezzel persze Walt Whitman versformálását, s ha az

övét, akkor szükségképpen Whitman egyik legfőbb ihlető forrását, a BIBLIÁ-ét is földidézve) szerelmi jelenetté emeli. Ha van fülünk a vershez, függetlenül attól, hogy mi magunk tennénk-e azt, amit a jelenet szereplői tesznek (én például nem; a vers tárgyát illetően a kanti szépségmeghatározás értelmében tökéletesen érdektelen vagyok), az egyezményesen kimondhatatlannak ítélt szavak kimondásában rekordot döntő szövegből ki kell hallanunk a gyönyörében megistenülő ember himnuszát.

Egy nagyon is tudatos költő művét. Eksztázis ide, tabutörés oda, Ginsberg első látásra minden tekintetben szabadosnak tetsző szövege annak rendje és módja szerint meg van szerkesztve. Amikor már épp belefáradnánk a sorkezdetek egyhangúságába és a mindent-a-nevén-nevezünk szókimondásába, a költemény korántsem titkos hőse egy pillanatra hangnemet vált, feltűnő, tőle szokatlan tartózkodással pénisznek mondja azt, amit korábban nem annak mondott, hanem rezzenéstelen arccal fasznak nevezett, az egész szövegen végigvonuló és a néhány kivételtől eltekintve mindig a sor elején álló szópár felét pedig a sor végére veti, elakadó lélegzettel „rossz helyen vesz levegőt,” azaz lélegzetvételnélküli időre megtöri a monotóniát, komponál. Tudatosságról tanúskodik a szöveg két alapszavának megválasztása is; a *please* és a *master* szó jelentésárnyalatai úgy irizálnak, mintha a szavak maguk is átvinnék a mind féktelenebbül remegő test izgalmi állapotát. (A *master* többek között jelent mestert is, de jelenti a rabszolga urát és parancsolóját,

a gazdáját is; a magyar *uram* szó jelentése egy árnyalatnyival közelebb van az éghez, a Gazdához, ahogy Babits nevezi a Mennyek Urát a JÓNÁS IMÁJÁ-ban, ezért van ráakasztva a magyar változatra különöncnek, földi nehezéknek a beszélt nyelv hibásan használt szóalakja, a könyörgöm.) Mindent egybevéve tehát Ginsberg szövegét bármennyire vérlázítóknak találjuk is, semmiképp sem tekinthetjük mocskos szavak rendezetlen halmazának.

Az itt a kérdés, hogy hol húzódik a művészi szabadság határa.

Az egyik korban itt, a másikban ott.

Ajánlok módszerül némi bölcsességet és belátást.

Hoffman bíró mondta még a daliás ötvenes években Burroughs könyvéről, a MEZTELEN EBÉD-ről, a könyv ellen benyújtott bírósági kereset elutasítását indokolva: „Legfőbb indítéka és célja kortársi társadalmunk megdöbbenése lévén abból a megfontolásból, hogy minél jobban megvilágítsa hiányosságait és gyengeségeit, maga a könyv nem tartalmaz alantas gondolatokat.”

Ginsberg sokakat megdöbbenítő dologról beszél sokakat megdöbbenítő módon, hogy fölfogjuk: az ő szerelme is szerelem, mint bármely más szerelmesé.

– Rohadt buzik! – mondja erre korunk hőse, a fundamentalista.

Én mégis hadd legyen derűlátó. Sötét évszázadokban hóhér kezére adták a boncoláson ért orvost, ma mégis betekinthetünk akár dobogó szívünk belsejébe is.

Hadd higgyem, hogy hosszú távon a jobbik énünké a jövő.

Orbán Ottó